

ПРИДАТНІСТЬ ПОЛІСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ДЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

Є.М. Данкевич, к. с.-г. н., В. Є. Данкевич, к. е. н.
Житомирський національний агроєкологічний університет

В умовах ринкової економіки на Поліссі, як і в цілому по Україні, широко запроваджуються індустріальні методи ведення сільського господарства, що забезпечує значне зростання обсягів виробництва продукції. Однак, така система господарювання супроводжується посиленням антропогенного навантаження на довкілля, зниженням родючості ґрунтів, занепадом сільських територій. До цього додалися проблеми, пов'язані з аварією на ЧАЕС, від якої постраждала значна частина Поліських земель [4].

Серед сучасних природних процесів, які є наслідком нераціонального господарювання на Поліссі є оглеєння, окислення та заболочення земель. Із господарського обігу вилучено тисячі гектарів сільськогосподарських угідь, значні площі лісових масивів. Інтенсивне використання земель сільськогосподарського призначення спричинило зниження родючості ґрунтів через їх переущільнення, втрату грудкувато-зернистої структури, водопроникності та аерозійної здатності. У сукупності це призвело до екологічної кризи у багатьох регіонах і спричинило перегляд поглядів щодо способів здійснення виробничої діяльності.

Більшість товаровиробників наразі прагне господарювати на засадах багатогалузевого виробництва з набором енергомістких і високоліквідних сільськогосподарських культур та використанням значної кількості промислових засобів хімізації (мінеральні добрива, хімічні засоби захисту рослин). Такі системи господарювання здійснили значний негативний вплив на сільськогосподарське виробництво та розвиток сільських територій [1].

Важливим для Поліського регіону є пошук та розробка ефективної зональної системи землеробства, що ґрунтується на засадах органічного виробництва, яка забороняє або в значній мірі обмежує використання синтетичних комбінованих добрив, пестицидів, регуляторів росту та харчових добавок до кормів при відгодівлі тварин. Така система, при можливості, повинна максимально базуватися на сівозмінах, використанні рослинних решток, гною та компостів, бобових трав, органічних відходів виробництва, мінеральної сировини, біологічних засобів боротьби із шкідниками з метою підвищення родючості та покращення структури ґрунтів [5].

Ідея органічного виробництва запроваджується в багатьох регіонах України і поступово набуває поширення на Поліссі. Все більше людей починають звертати увагу не лише на ціну, а і на якісні показники продуктів харчування. Споживачі готові платити більше за безпечну продукцію, адже традиційне ведення сільського господарства передбачає використання значної кількості хімічних препаратів, що негативно впливають на довкілля та здоров'я людини.

Зона Полісся входить до одного з чотирьох регіонів України, де ґрунти ще не забруднені до небезпечних меж і де можливе вирощування екологічно чистої продукції на рівні найсуворіших світових стандартів. Ґрунтові й агрокліматичні умови в зоні Полісся сприятливі для ведення органічного сільськогосподарського виробництва. Серед зональних типів ґрунтів за площею поширення переважають дерново-підзолисті, піщаного, глинисто-піщаного, супіщаного механічного складу та оглеєні ґрунти.

На Поліссі органічне виробництво, в основному, представлене вирощуванням органічного зерна, що фінансується за роахунок інвестиційних компаній. В результаті така продукція переважно експортується за кордон. Слід відмітити, що найбільші площі, на яких ведеться виробництво за органічною технологією належать озимому житу. Причинами цього є те, що культура є традиційною для зони Полісся, вона не потребує внесення значної кількості добрив та є адаптованою до місцевих ґрунтово-кліматичних умов.

В Інституті сільського господарства Полісся НААН України розроблена для зони Полісся адаптивно-ландшафтна система землеробства, що є необхідною умовою економічного його ведення. Запровадження її у виробництво передбачає відбір ґрунтів, на яких культура найкраще реалізує свій біологічний потенціал, при умові виконання усіх елементів технології [4].

Для органічного виробництва використовуються родючі ґрунти, на яких без застосування мінеральних добрив можна вирощувати

стабільні врожаї сільськогосподарських культур. Для Поліського регіону це сірі (ясно-сірі, темно-сірі) лісові (опідзолені), дернові та лучні не оглеєні, дерново-підзолисті супіщані та легкосуглинкові – з середнім і високим агрохімічним забезпеченням та оптимальними параметрами водно-повітряного режиму. Господарства, що вирощують органічну продукцію, повинні дотримуватись сівозмін, включати в структуру посівної площі бобові культури та багаторічні бобові трави для забезпечення поживних речовин та відтворення гумусу в ґрунті.

Характерним є поступовий розвиток органічного землеробства серед вітчизняних товаровиробників. У Новоград-Волинському районі в приватному підприємстві “Галекс-Агро” с. Стриєва протягом останніх 5 років запроваджено органічне землеробство. Господарство проводить виробничу діяльність за рахунок інвестицій. Підприємство двічі представляло свою продукцію у Нюрнберзі (Німеччина) на Всесвітній виставці органічної продукції.

Приватне підприємство “Галекс-Агро” спеціалізується на виробництві екологічно чистої продукції, а саме вирощуванні зернових і технічних культур, виробництві молока та м’яса. Воно є базовим господарством з виробничої перевірки ґрунтозахисних технологій вирощування культур, заходів щодо розширеного відтворення родючості ґрунтів та виробництва екологічно безпечних продуктів харчування. У березні 2009 р. землі підприємства були атестовані інспекторами сертифікаційних компаній ІМО та “Органік Стандарт”.

У 2012 р. посівна площа даного господарства складала 5,1 тис. га. В структурі посівних площ зернові культури займали 3,5 тис. га (68 % до посівної площі): озимі зернові – 1,8 тис. га, з них озима пшениця – 1,1 тис. га; ярі зернові – 1,7 тис. га, з них ячмінь – 0,2 тис. га, овес – 0,3 тис. га, просо – 0,4 тис. га, гречка – 0,2 тис. га, зернобобові – 0,16 тис. га. В цілому по господарству урожайність зернових складала 28,7 ц/га, а валове виробництво – 10,1 тис. т.

Діяльність ПП “Галекс-Агро” підтверджує, що використання органічних технологій в землеробстві дає змогу господарству підвищити природну біологічну активність у ґрунті та відновити баланс натуральних поживних речовин. За умов ведення органічного виробництва підсилюються відновлювальні властивості ґрунту, нормалізується робота живих організмів, відбувається збагачення гумусу, і як результат – поступово збільшується урожайність сільськогосподарських культур та підвищується якість продукції рослинництва.

Однак, слід зазначити, що широкого розповсюдження вітчизняна система органічного землеробства ще не набула.

Міжнародний досвід свідчить, що перспективи розвитку екологічного виробництва залежать від декількох складових. По-перше, необхідна наявність природних умов на визначеній території та досвід впровадження відповідних агротехнологій. По-друге, необхідним є наявність досконалої нормативно-правової бази, що дозволить відпрацювати механізми контролю процесу виробництва екологічно чистої продукції для забезпечення гарантії її якості кінцевому споживачу.

Таким чином, ведення органічного землеробства надзвичайно перспективне для сільськогосподарських підприємств Поліської зони, адже в даному регіоні є необхідні площі для запровадження органічних технологій виробництва. Є достатній супровід наукових фахівців та досконала науково-технічна база. За останні роки на Поліссі значно скоротилися обсяги внесення місцевих добрив та засобів захисту рослин, що само по собі спонукає до впровадження органічного землеробства. Разом з тим, є проблеми з реалізацією виробленої екологічно-чистої продукції та укладанням контрактів на її закупівлю за цінами, які б могли забезпечити прибутковість господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.

Література

1. Агроекологічні основи високоефективного вирощування польових культур у сівозмінах біологічного землеробства: рекомендації / І.А. Шувар, С.В. Бегай, З.М. Томашівський та ін. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2003. – 36 с.
2. Кобець М.І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку / М.І. Кобець // Проект “Аграрна політика для людського розвитку”. – К. – 2004. – 22 с.
3. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009–2010 рр. та на період до 2015 року / М. М. Дейсан. – Житомир: Рута, 2009. – 304 с.
4. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / редкол.: В.М. Зубець (голова) та ін. – К.: Аграрна наука, 2010. – 944 с.
5. Матеріали Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua/>
6. The World of Organic Agriculture 2012 is launched [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifoam.org/>